

УДК 377

ПРИНЦИПИ ТА ФУНКЦІЇ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Гириловська І.В., к. пед. н., докторант
Інститут професійно-технічної освіти
Національної академії педагогічних наук України

Стаття присвячена принципам і функціям моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. Значну увагу приділено обґрунтуванню нових функцій і принципів цього виду моніторингу, виявлених автором, на основі дослідження його особливостей.

Ключові слова: моніторинг, якість, професійна підготовка, мотивація, принципи моніторингу, функції моніторингу, професійно-технічний навчальний заклад.

Статья посвящена принципам и функциям мониторинга качества профессиональной подготовки будущих квалифицированных рабочих. Значительное внимание уделено обоснованию новых функций и принципов данного вида мониторинга, выявленных автором, на основе исследования его особенностей.

Ключевые слова: мониторинг, качество, профессиональная подготовка, мотивация, принципы мониторинга, функции мониторинга, профессионально-техническое учебное заведение.

Hyrylovska I.V. MONITORING PRINCIPLES AND FUNCTIONS OF VOCATIONAL TRAINING QUALITY OF FUTURE SKILLED WORKERS

The article is devoted to the principles and functions of monitoring the quality of vocational training of future skilled workers. Considerable attention is paid to justifying new functions and principles of this type of monitoring, identified by the author, on the basis of a study of its features.

Key words: monitoring, quality, professional training, motivation, principles of monitoring, monitoring functions, vocational and technical educational institution.

Постановка проблеми. Революція якості, що охопила усі сфери життєдіяльності українського суспільства, призвела до актуалізації проблеми відповідності національної освіти вимогам часу. У зв'язку з цим виникла необхідність впровадження моніторингових досліджень у навчальний процес на всіх рівнях із метою відстеження якості освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує значну кількість досліджень, присвячених різним аспектам моніторингу якості освіти, зокрема Г. Єльнікової, Н. Буркіної, Т. Лукіної, О. Ляшенко, І. Макаренко, З. Рябової, В. Свістун та ін. Водночас проблема моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у сфері професійно-технічної освіти залишається недостатньо вирішеною у теоретичному плані та не адаптованою до рівня практичного застосування.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є визначення принципів і функцій моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Успішне реформування економіки нашої держави неможливе без наявності кваліфікованих робочих кадрів, підготовлених відповідно до сучасних потреб су-

спільства та ринку праці. Тому для надання якісних освітніх послуг професійно-технічним навчальним закладам (далі – ПТНЗ) потрібна об'єктивна інформація щодо рівня професійної підготовки їх випускників. Отримати таку інформацію можна шляхом проведення в ПТНЗ моніторингу якості професійної підготовки учнів, успішне моделювання якого, в першу чергу, потребує визначення принципів і функцій з урахуванням притаманних йому особливостей. Отже, в ході дослідження було виділено сім принципів, яким повинен відповідати моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. Це принципи взаємодії, послідовності, валідності, об'єктивності, систематичності, гуманізму, реципієнтоцентризму. Розкриємо їх зміст.

Принцип взаємодії передбачає, що моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників є динамічним явищем, яке тісно пов'язане з навколишнім світом і вдосконалюється адекватно до його змін. Реагуючи на потреби суспільства та ринку праці, можуть оновлюватися: об'єкт моніторингу (змінюватися складові частини професійної підготовки учнів, на які направлено моніторингове оцінювання); засоби моніторингового оцінювання (удосконалюватися тестові завдання у зв'язку зі змінами в освітньо-кваліфікаційних характеристиках випускника ПТНЗ); за-

ходи, за допомогою яких реалізуються етапи моніторингу, технології їх проведення.

Принцип наступності вимагає, щоб усі етапи моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників (інформаційно-настановчий, навчально-підготовчий, моніторингово-оцінювальний, аналітико-діагностичний, прогностично-управлінський) були логічно та змістовно пов'язані і взаємозумовлені один з одним, а також виконувалися у строго визначеній послідовності.

Принцип валідності означає відповідність тестових завдань, які пропонуються реципієнтам під час моніторингового оцінювання, змістові навчального матеріалу, а також можливість підтвердження отриманих результатів іншими способами.

Принцип об'єктивності полягає в максимальному виключенні суб'єктивних оцінок і суджень. Проявляється у: незалежності моніторингових результатів від стосунків між викладачами й учнями; створенні рівних умов для всіх учасників моніторингового оцінювання; єдиних вимогах до професійних знань, умінь учнів шляхом використання завдань однакової складності.

Принцип систематичності реалізується через регулярне проведення моніторингу якості професійної підготовки учнів у ПТНЗ.

Принцип гуманізму проявляється у створенні умов доброзичливості, довіри, поваги до особистості учня, позитивного емоційного клімату. Використані під час проведення моніторингу методи, прийоми, технології не можуть завдавати шкоди інтересам, гідності, правам особистості всіх учасників моніторингового процесу.

Принцип реципієнтоцентризму визнає пріоритетними у моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників особистісно-цільові орієнтації учнів на професійне самовираження. Обґрунтовано зазначений принцип. На нашу думку, недоцільно розглядати цей вид моніторингу лише як інформаційну основу для управління навчальним процесом у ПТНЗ, оскільки за такого підходу учні виступають «матеріалом» для отримання необхідних даних, залишаючись пасивними впродовж усього моніторингового дослідження, а після моніторингу стають об'єктом планів, розроблених іншими. Але саме від учнів як «носіїв» професійної підготовки залежить отримання достовірних результатів під час моніторингового оцінювання, що лягають в основу відповідних управлінських рішень. Їх активність, особиста зацікавленість у моніторинговому процесі, інтенсивність підготовки до оцінювання є головними та вирішальними. Тому моніторинг повинен розглядатися як на управлін-

ському, так і на особистісному (учнівському) рівнях. У ньому цілеспрямовано взаємодіють дві підсистеми: керуюча та керована, причому другій належить центральне місце.

Переходячи до питання функціональних можливостей моніторингу якості професійної підготовки учнів у ПТНЗ, зауважимо, що функції моніторингу як засобу дослідження освітньої сфери проаналізовано у працях багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених (С. Баля, В. Красовська, Т. Лукіна, О. Ляшенко, А. Майоров, Д. Полевий, Н. Мельникова та ін.). Узагальнюючи результати їх досліджень, можна зробити висновок, що моніторингу якості професійної підготовки як різновиду освітнього моніторингу притаманні інформаційна, аналітична, діагностична, прогностична, управлінська функції. Коротко охарактеризуємо їх.

Інформаційна функція полягає у накопиченні інформаційних банків даних про результати професійної підготовки учнів ПТНЗ за різними професіями.

Аналітична функція виражається в аналізі й інтерпретації отриманих результатів під час моніторингового оцінювання.

Діагностична функція проявляється у дослідженні реального стану якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників конкретного ПТНЗ, його порівнянні з показниками інших навчальних закладів та спрямована на з'ясування причин наявної ситуації з метою подальшого вироблення альтернативної освітньої політики цього ПТНЗ.

Прогностична функція передбачає побудову різних моделей майбутньої освітньої політики ПТНЗ з метою удосконалення навчально-виховного процесу та підвищення рівня професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

Управлінська функція пов'язана з прийняттям управлінських рішень на основі проаналізованої моніторингової інформації, отриманої в ході досліджень, з метою переведення освітнього процесу в ПТНЗ на якісно новий рівень.

Зазначимо, що успіх у моніторинговому оцінюванні залежить не лише від набутих учнями професійно важливих знань, умінь, навичок, якостей, але і від наявних у них цінностей досягнення та позитивної мотивації. Вважаючи головним принципом моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників реципієнтоцентризмом, ми визначили для керованої підсистеми такі нові функції моніторингу, як мотиваційно-стимулюючу та самоактуалізуючу. Розглянемо їх детальніше.

Мотиваційно-стимулююча функція моніторингу якості професійної підготовки

учнів ПТНЗ полягає у застосуванні цілеспрямованого мотиваційного впливу на реципієнтів під час його проведення з метою підвищення їх позитивного емоційного стану, бажання брати активну участь у моніторингових заходах, готовності додатково працювати над покращення власної професійної підготовки. Дійсно, зважаючи на те, що будь-яка діяльність людини без прийняття нею мети є формальною, непродуктивною, необхідно здійснювати цілеспрямований мотиваційний вплив на реципієнтів, досягаючи синхронізації моніторингового та мотиваційного процесів. Мотивація як одна із фундаментальних проблем психології людини знайшла своє відображення в працях Б. Ананьєва, Л. Вигодського, П. Гальперина, С. Гончаренко, О. Леонтьєва, А. Маслоу, О. Новикова, П. Підкасистого, С. Рубінштейна та ін. В Українському педагогічному словнику мотивацію визначено як систему мотивів або стимулів, що спонукає людину до конкретних форм діяльності чи поведінки [1, с. 245]. Водночас широким колом науковців мотивація розглядається як процес спонукання особистості до діяльності для досягнення поставлених цілей [3, с. 67; 5, с. 84; 7, с. 268]. В основу процесу спонукання покладено принцип свідомості й активності, за яким людина з пасивним чи негативним ставленням до справи діяти не буде. Тому украй важливим є переведення реципієнтів із рівнів негативного і байдужого ставлення до свідомих і дієвих форм позитивного. Усвідомлене ставлення до діяльності та позитивний ефект від неї спостерігається тоді, коли учні не лише усвідомлюють, з якою метою витрачають свої зусилля, а й розуміють отриману від цього користь. Вмотивований учасник моніторингу здатний на максимальну віддачу своїх фізичних і духовних сил для реалізації поставлених перед ним задач.

Стартом цілеспрямованого мотиваційного процесу є формування в особистості відповідної потреби. У нашому дослідженні – це формування в учнів потреби у професійній самоідентифікації. Потреба породжує мотив (внутрішню причину, що спонукає до певної дії або діяльності), в основі якого лежать особисті причини (почуття обов'язку, відповідальність, страх, прагнення до професійного самовираження). Мотив додає поведінці людини певний напрям і змушує діяти саме так, а не інакше. Мотивування і стимулювання виступають головними засобами мотивації. Мотивування має відповідати рівню розвитку учнів; бути наочним, враховувати їх інтереси та пріоритети; бути доступним для

сприйняття; нести особистісну та суспільну користь. Під мотивування слід розуміти сукупність фактів, аргументів, доведень, що використовуються для переконання учнів. Стимулювання – це зовнішній вплив на особистість, її зусилля, старанність, наполегливість, націленість, сумлінність через різноманітні стимули (отримання високих оцінок, грамот, дипломів, матеріальних нагород; виконання наказів; встановлення покарань тощо). Особливо ефективним є поєднання позитивних мотивів і стимулів. Тому ми розглядаємо моніторинг як систему заходів, якими можна реалізувати процеси мотивації і стимуляції одночасно.

Самоактуалізуюча функція полягає у спрямуванні дій реципієнтів на результативну освітню діяльність. За нашим переконанням, моніторинг може виступати механізмом впливу на якість професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, відкриваючи різноманітні шляхи до професійної самоактуалізації учня. Самоактуалізація передбачає наявність у людини «самості» (людського потенціалу), яка потребує «актуалізації» (розкриття, здійснення) шляхом власної роботи над собою в процесі освіти і суспільно-корисної діяльності [2]. Дослідники А. Маслоу та К. Роджерс наголошували на тому, що самоактуалізація – це бажання стати більшим, ніж ти є, постійна потреба у самовдосконаленні і реалізації свого потенціалу [4; 6]. Вона здійснюється на основі актів, що визначаються як скінчена кількість дій, виконаних людиною на підставі свідомо обраних цілей і виробленої стратегії їх досягнення. Неможливо говорити про самоактуалізацію учнів, якщо їх поведінкові акти визначаються несвідомими мотивами. Тому функція самоактуалізації нерозривно пов'язана із попередньою функцією моніторингу, якою забезпечується свідоме формування у реципієнтів відповідних мотивів до систематизації та поглиблення їх професійних знань, умінь і якостей. Здійснювати процес професійної самоактуалізації доцільно через інтенсивне залучення учнів до участі у моніторингових заходах, таких як: виставка учнівських професійних портфоліо; проведення випускниками ПТНЗ майстер-класів із певних видів робіт відповідної професії для першокурсників; написання випускниками листів-настанов до майбутніх вступників у ПТНЗ; організація професійно-орієнтованої самопідготовки випускників до моніторингового оцінювання зі стимулюючим супроводом. Зазначені заходи проводяться під час навчально-підготовчого етапу моніторингу, що передуює етапу моніторингового оцінювання.

Висновки з проведеного дослідження. Визначені принципи та функції моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників уможливує більш глибоке розуміння його теоретичних основ. Подальші дослідження полягають у вивченні методичних аспектів цього виду моніторингу з метою його адаптації до практичного застосування у професійно-технічних навчальних закладах у сучасних умовах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 376 с.

2. Братаніч Б.В., Ільченко І.Г. Самоактуалізація особистості та освіта. Філософські проблеми освіти. 2011. № 2. С. 13–20.

3. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. СПб.: Питер, 2011. 512 с.

4. Маслоу А. Мотивация и личность. СПб.: Евразия, 2001. 475 с.

5. Психология и педагогика: учебник / под ред. П.И. Пидкасистого. Москва: Издательство Юрайт; Высшее образование, 2010. 714 с.

6. Роджерс К.Р. Консультирование и психотерапия. Новейшие подходы в области практической работы: монография / пер. с англ. М.: ЭКСМО. Пресс, 2000. 464 с.

7. Ушмарова В.В. Формування готовності вчителів початкової школи до роботи з обдарованими учнями в системі неперервної педагогічної освіти: монографія. Харків: Видавець Рожко С.Г., 2016. 400 с.

УДК 373.2.011.3-051

ДО ПРОБЛЕМИ РОЗРОБКИ ПРОФЕСІОГРАМИ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Демченко М.О., аспірант кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти
Донбаський державний педагогічний університет

У статті розглянуто професійні та виробничі функції вихователя закладу дошкільної освіти. Визначено професійні компетенції, якими повинен володіти вихователь закладу дошкільної освіти; якості, що забезпечують успішність виконання професійної діяльності, і ті, які перешкоджають ефективності виконання професійної діяльності вихователя дітей дошкільного віку.

Ключові слова: вихователь закладу дошкільної освіти, професійні та виробничі функції вихователя, професійні компетенції, професіограма вихователя.

В статье рассмотрены профессиональные и производственные функции воспитателя заведения дошкольного образования. Определены профессиональные компетенции, которыми должен обладать воспитатель заведения дошкольного образования; качества, обеспечивающие успешность выполнения профессиональной деятельности, и те, которые препятствуют эффективности выполнения профессиональной деятельности воспитателя детей дошкольного возраста.

Ключевые слова: воспитатель заведения дошкольного образования, профессиональные и производственные функции воспитателя, профессиональные компетенции, профессиограмма воспитателя.

Demchenko M.O. TO THE PROBLEM OF THE DEVELOPMENT OF PRE-SCHOOL EDUCATOR'S PROFESSIONIOPGRAM

In the article the professional and production functions of a teacher of an institution of preschool education are considered. The professional competencies that the tutor of the pre-school education institution should have; the qualities that ensure the success of the performance of professional activity and quality, which hamper the effectiveness of the performance of the professional activities of the pre-school child caregiver, are singled out.

Key words: educator of the preschool education institution, professional and production functions of the educator, professional competence, profессиogram of the educator.

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві, яке швидко розвивається і постійно змінюється, висувуються особливі вимоги до виховання дітей, зокрема до виховання дітей дошкільного віку. Саме в цьому віці у дитини закладаються основи світогляду, соціальної поведінки, етнічних норм

і моральних якостей. До кінця дошкільного віку у дітей формується самосвідомість і самооцінка, які відіграватимуть вирішальну роль на життєвому шляху людини. Відповідальність за розвиток цих якостей лягає на вихователів. Обов'язок вихователя за кілька років перебування дитини в закладі